

Examen HAVO 2019

tijdvak 1
woensdag 15 mei
9.00 - 12.00 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 24 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 50 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Tatoeages

Bij deze opgave horen de teksten 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgave gaat over de populariteit van tatoeages (tattoos), onprofessioneel werken in de tattoobranche en de mogelijke invoering van een verplichte training voor beginnende tatoeëerders.

Gebruik regel 5 tot en met 17 van tekst 1.

In de eerste alinea van tekst 1 wordt de tatoeëerder Rob Boerman geciteerd. Er zijn drie soorten sociale ongelijkheid, waaronder ongelijke verdeling van bezit.

- 2p 1 Leg uit welke **andere** soort sociale ongelijkheid te herkennen is in de uitspraak van Boerman in regel 5 tot en met 17 van tekst 1.

Gebruik in je uitleg:

- een soort sociale ongelijkheid;
- een voorbeeld van de gekozen soort sociale ongelijkheid uit regel 5 tot en met 17 van tekst 1.

Gebruik tekst 1.

Socioloog Bas van Stokkom beschrijft twee schijnbaar tegengestelde verschijnselen die volgens hem beide samenhangen met de populariteit van tatoeages. Het eerste verschijnsel komt overeen met één van de kernconcepten van maatschappijwetenschappen en moet in tekst 1 op de puntjes bij **(1)** worden ingevuld.

- 2p 2
- Welk kernconcept moet op de puntjes bij **(1)** in tekst 1 worden ingevuld?
 - Geef met behulp van dit kernconcept een verklaring voor de toegenomen populariteit van tatoeages. Gebruik in je verklaring de omschrijving van dit kernconcept.

Gebruik regel 36 tot en met 44 van tekst 1.

- 3p 3 Bij de andere verklaring voor de populariteit van tatoeages die Van Stokkom geeft, speelt de socialiserende werking van de media een rol.
- Geef aan wat de socialiserende werking van de media inhoudt.
 - Leg vervolgens uit dat uit regel 36 tot en met 44 van tekst 1 blijkt dat de media een socialiserende werking hebben.
 - Geef ten slotte aan de hand van deze socialiserende werking van de media een verklaring voor de populariteit van tatoeages.

Gebruik tekst 1.

Er zijn verschillende functies van socialisatie te onderscheiden, bijvoorbeeld de functie 'identiteitsontwikkeling van het individu' en de functie 'identificatie met de eigen groep en cultuur'.

- 2p 4 Leg uit welke **andere** functie van socialisatie te herkennen is in tekst 1. Gebruik in je uitleg:
- de naam en omschrijving van de functie van socialisatie;
 - een voorbeeld uit tekst 1 van deze functie.

Gebruik tekst 2.

Volgens de voorzitter van de vakorganisatie zijn beunhazen in de tattoobranche een probleem.

- 2p 5 Geef met behulp van de rationele-keuzetheorie een verklaring voor het feit dat er in de tattoobranche tatoeëerders zijn die onprofessioneel werken. Gebruik in je verklaring:
- een omschrijving van de rationele-keuzetheorie;
 - aan de hand van informatie uit tekst 2 een voorbeeld van kosten en een voorbeeld van baten.

Zie tekst 2.

De voorzitter van de vakorganisatie ziet het probleem van onprofessioneel werken in de tattoobranche graag opgelost. Zijn wens is dat training en examinering over hygiënevoorschriften van tatoeëerders verplicht worden gesteld. Stel dat zijn wens werkelijkheid wordt.

- 2p 6 Leg uit dat er dan sprake is van institutionalisering. Gebruik in je uitleg de woorden 'geformaliseerde regels', 'standaardgedrag patronen' en 'reguleren'.

Gebruik tekst 2.

Uit tekst 2 blijkt dat voorzitter Stoffers en delegatieleider Veenstra beiden graag willen dat er een verplichte training voor beginnende tatoeëerders komt. Stel dat Stoffers spreekt namens de vakorganisatie Belangenbehartiging voor Tatoeëerders en Piercers en Veenstra namens Nederland.

- 2p 7 Leg uit wie op basis van het hebben van formele macht meer kan bijdragen aan de invoering van nieuwe Europese normen voor de tattoobranche: de voorzitter of de delegatieleider. Gebruik in je uitleg:
- een soort machtsbron en een voorbeeld daarvan uit tekst 2;
 - de omschrijving van het kernconcept macht.

- Gebruik tekst 2.*
- 1p 8 Bij het proces van politieke besluitvorming zijn verschillende partijen betrokken.
Waartoe behoort voorzitter Stoffers?
- A adviesorganen
 - B ambtenaren
 - C particulieren
 - D pressiegroepen

Opgave 2 Wijken mengen

Bij deze opgave horen de teksten 3 en 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In bepaalde wijken in Nederland zijn veel economische en maatschappelijke problemen, zoals armoede, overlast en criminaliteit. Deze wijken worden ook wel achterstandswijken genoemd. De overheid heeft de afgelopen decennia geprobeerd met verschillende beleidsmaatregelen problemen in deze wijken te verminderen. Een van die maatregelen is het sociaaleconomisch mengen van wijken: het stimuleren van rijkere mensen om naar achterstandswijken te verhuizen of van armere mensen uit achterstandswijken om naar meer welvarende wijken te verhuizen.

Gebruik tekst 3.

In tekst 3 wordt twee onderzoekers, die een onderzoek hebben gedaan naar jongeren in achterstandswijken, gevraagd hoe het opgroeien in een achterstandswijk doorwerkt in de kansen van jongeren.

- 2p 9 Leg uit dat in het in tekst 3 gegeven antwoord het kernconcept sociale ongelijkheid te herkennen is. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid.

Gebruik tekst 3.

- 2p 10 Leg uit dat uit tekst 3 blijkt dat de socialisatie van jongeren in achterstandswijken invloed kan hebben op hun kansen op de arbeidsmarkt. Gebruik in je uitleg:
- een citaat uit tekst 3;
 - de omschrijving van het kernconcept socialisatie.

Gebruik tekst 3.

Op basis van tekst 3 is te beredeneren dat jongeren in achterstandswijken een verhoogd risico lopen op sociale uitsluiting in de Nederlandse samenleving.

Er zijn vier componenten met behulp waarvan de mate van sociale uitsluiting kan worden vastgesteld, zoals het niet goed kunnen voorzien in elementaire levensbehoeften en geringe toegang tot sociale grondrechten.

- 2p 11 Leg uit welke **andere** component van sociale uitsluiting te herkennen is in tekst 3. Gebruik in je uitleg:
- de naam en omschrijving van de component van sociale uitsluiting;
 - informatie uit tekst 3 waarin deze component van sociale uitsluiting te herkennen is.

Gebruik tekst 3.

Er zijn verschillende vormen van kapitaal te onderscheiden, waaronder sociaal kapitaal en cultureel kapitaal. In tekst 3 staat dat opgroeien in een achterstandswijk de kansen voor jongeren verkleint. Dit verband is op basis van tekst 3 te verklaren met het begrip cultureel kapitaal.

- 4p 12
- Geef deze verklaring. Gebruik in je verklaring een voorbeeld uit tekst 3 van cultureel kapitaal.
 - Noem een **andere** vorm van kapitaal dan sociaal en cultureel kapitaal en verklaar met behulp van deze vorm van kapitaal dat opgroeien in een achterstandswijk de kansen voor jongeren kan verkleinen. Gebruik in je antwoord een eigen voorbeeld van deze vorm van kapitaal.

Gebruik tekst 3.

In tekst 3 noemen de onderzoekers verschillende factoren die kunnen bijdragen aan de verminderde kansen van jongeren uit achterstandswijken om een goede maatschappelijke positie te bereiken.

- 2p 13
- Noem een factor uit tekst 3 waarbij er sprake zou kunnen zijn van het proces van positietoewijzing en leg uit dat er dan sprake is van positietoewijzing. Gebruik in je uitleg een omschrijving van het proces van positietoewijzing.
 - Noem een factor uit tekst 3 waarbij er sprake zou kunnen zijn van het proces van positieverwerving en leg uit dat er dan sprake is van positieverwerving. Gebruik in je uitleg een omschrijving van het proces van positieverwerving.

Volgens sociaalpsychologische theorieën kan groepsvorming leiden tot bindingen die crimineel gedrag bevorderen.

- 2p 14 Leg uit hoe groepsvorming onder jongeren volgens sociaalpsychologische theorieën crimineel gedrag kan bevorderen. Gebruik in je uitleg:
- sociaalpsychologische theorieën over het plegen van criminaliteit binnen een groep gelijkgestemden;
 - de omschrijving van het kernconcept groepsvorming.

In 2007 heeft de overheid veertig wijken geselecteerd met een opeenstapeling van sociale problemen. Om te kunnen bepalen in hoeverre er in een wijk sprake is van sociale overlast, is aan de inwoners van verschillende wijken onder andere de volgende vraag gesteld: In welke mate ondervindt u overlast door directe burens? Mensen konden antwoorden met: 'vaak', 'soms', '(bijna) nooit' en 'weet niet'. Per wijk werd een wijkscore berekend. Hoe hoger de wijkscore, hoe meer overlast in een wijk werd ervaren.

- 2p 15 Leg uit dat de wijkscore een indicator is van de mate van sociale cohesie in de wijk. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie.

Gebruik regel 1 tot en met 8 van tekst 4.

Een van de beleidsmaatregelen tegen problemen in achterstandswijken is het sociaaleconomisch mengen van wijken. In tekst 4 staat het idee achter dit beleid beschreven.

- 2p 16 Leg uit wat het doel is van dit beleid als het gaat om jongeren in achterstandswijken. Gebruik in je uitleg:
- het begrip maatschappelijke ladder;
 - informatie uit regel 1 tot en met 8 van tekst 4.

Gebruik tekst 4.

De politieke besluitvorming over de beleidsmaatregel van het mengen van wijken kan geanalyseerd worden met het systeemmodel. Dit model bestaat uit vier fasen, waaronder de fase uitvoer.

- 2p 17 Leg uit dat beleidsvorming een doorgaand proces is. Gebruik in je uitleg:
- twee **andere** fasen van het systeemmodel;
 - van elk van deze fasen van het systeemmodel een voorbeeld uit tekst 4.

Opgave 3 Het afsteken van vuurwerk met oud en nieuw

Bij deze opgave horen de teksten 5, 6 en 7 en tabel 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Het afsteken van vuurwerk hoort voor veel Nederlanders bij oud en nieuw. In 2015 heeft de traditie van het afsteken van consumentenvuurwerk met oud en nieuw een plaats gekregen op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland. De laatste jaren is de weerstand tegen het afsteken van consumentenvuurwerk echter toegenomen, onder andere vanwege de ongelukken die hierbij gebeuren en de schade die het oplevert.

Gebruik tekst 5.

- 2p 18 Leg uit dat uit tekst 5 blijkt dat het afsteken van consumentenvuurwerk tijdens de jaarwisseling een sociale institutie is. Gebruik in je uitleg:
- informatie uit tekst 5;
 - de omschrijving van het kernconcept sociale institutie.

Gebruik tekst 6, inclusief noot 1.

Er kunnen twee redenen worden onderscheiden waarom onveiligheid een politiek vraagstuk is. Een van de redenen is dat het verschaffen van veiligheid voor de burgers tot de basisfuncties van de staat wordt gerekend.

In tekst 6 is ook de andere reden te herkennen waarom het afsteken van vuurwerk door consumenten tijdens de jaarwisseling een politiek vraagstuk is.

- 2p 19 Leg uit welke **andere** reden te herkennen is in tekst 6. Gebruik in je uitleg een voorbeeld uit tekst 6, inclusief noot 1.

Gebruik tekst 6.

Criminaliteit is een relatief begrip.

- 2p 20
- Geef een omschrijving van het begrip criminaliteit.
 - Leg vervolgens uit dat uit tekst 6 blijkt dat criminaliteit een relatief begrip is. Gebruik in je uitleg een voorbeeld uit tekst 6.

In november 2017 heeft I&O Research in samenwerking met het blad Binnenlands Bestuur een online onderzoek uitgevoerd naar de standpunten en ervaringen van Nederlanders met betrekking tot vuurwerk. Er hebben 3.339 Nederlanders van 18 jaar en ouder aan het onderzoek deelgenomen. De deelnemers aan het onderzoek zijn geworven op basis van steekproeven en konden zich niet zelf aanmelden. Een sociaalwetenschappelijk onderzoek moet voldoen aan verschillende eisen, zoals de eis van betrouwbaarheid en de eis van generaliseerbaarheid.

- 2p 21 Leg uit aan welke **andere** eis van sociaalwetenschappelijk onderzoek moeilijk voldaan kan worden als mensen zichzelf kunnen aanmelden voor het online onderzoek naar de standpunten en ervaringen met betrekking tot vuurwerk. Gebruik in je antwoord:
- de naam en omschrijving van een eis die aan sociaalwetenschappelijk onderzoek gesteld wordt;
 - een eigen voorbeeld waarmee je laat zien dat aan deze eis moeilijk kan worden voldaan als mensen zichzelf kunnen aanmelden.

Gebruik tekst 7.

- 2p 22 Leg uit van welk kernconcept bij het hoofdconcept verandering het houden van een Stadsdialoog Vuurwerk zoals beschreven in tekst 7 een voorbeeld is. Gebruik in je uitleg:
- informatie uit tekst 7 waarin een kernconcept bij het hoofdconcept verandering te herkennen is;
 - de naam en omschrijving van dit kernconcept bij het hoofdconcept verandering.

*Je mag het kernconcept institutionalisering **niet** gebruiken.*

Gebruik tekst 7 en tabel 1.

De onderzoekers van I&O Research wilden weten hoe groot de bereidheid onder Nederlanders is om zelf aan een Stadsdialoog Vuurwerk deel te nemen.

- 3p 23
- Formuleer op basis van regel 18 tot en met 21 van tekst 7 een hypothese over de bereidheid zelf deel te nemen aan een Stadsdialoog Vuurwerk, die te toetsen is met tabel 1. Doe dit door de volgende zin in te vullen: Hoe ..., hoe
 - Benoem de onafhankelijke en de afhankelijke variabele in de hypothese.
 - Leg uit of de hypothese op basis van de gegevens in tabel 1 bevestigd wordt of niet. Gebruik in je antwoord gegevens uit tabel 1.

In het rapport dat I&O Research over het onderzoek heeft uitgebracht, is een aantal antwoorden van mensen opgenomen op de vraag waarom mensen niet deelnemen aan een stads- of dorpsdialoog over vuurwerk en de jaarwisseling.

Twee antwoorden op deze vraag waren:

“De politiek beslist, die kies ik om namens mij besluiten te nemen.”

“Ik geef m’n stem één keer per vier jaar en dat is voldoende.”

- 1p 24 Leg uit welk kernconcept in deze uitspraken te herkennen is.
Noem ook de naam van het gekozen kernconcept.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.